

Lecture activities committee SIB- Groningen April 3th 2017

The Political Speech as a Fact Free Discipline

Ladies and Gentlemen,

I thank the activities committee for inviting me, thanks to all for attending tonight.

I will give you a brief introduction of myself: my name is Bas van Horn. From 2001 until 2008 I was a speechwriter for the minister, the State Secretary and the Secretary General of the Ministry of Housing, Spatial planning and the Environment. These were restless political years in which I wrote for eight different ministers and State Secretaries. Then I worked as a policy strategist, in communications and in stakeholder management. Since 2014 I am a self-employed speech- and copywriter. I work for ministries, local authorities, NGO's and businesses.

My hazing as a speechwriter was executed by minister Jan Pronk. He was a social-democrat with a big heart for the world and a somewhat smaller one for the people around him. The minister was to speak at a meeting of a Dutch association of transport companies. He had been listening to their chairman from the front row. When it was his turn, he walked up to the stage, took out my speech and said: 'before I start my speech, I want to make a few remarks on what your chairman just told us.'

What followed was a muddled but inspired speech. He spoke of the environmental promises the transporters had made and that should be met. Only after such, the complaints of the sector could be discussed. Afterwards everyone was very pleased with the minister who had spoken 'straight from the heart'. Nothing was ever to be heard of my speech. Welcome in a serving discipline.

Times have changed. The social democratic party has been diminished, the 'wrong' populism – as our prime minister called it - has been stopped. No third domino, no Nexit. We are being promised a long formation process with a centre-left or centre-right cabinet as an outcome. And let's not forget: a government that will be opposed by a grown 'wrong' populism.

A speakers trick

You may have noticed the two books I brought with me. The first one is Quintilian's *Institutio Oratoria*. The Roman lawyer and orators work on the education of a speaker. The second book is *I have a Dream*, a compilation of the most famous speeches. From the Ten Commandments, up to *Yes, we Can!* A collection brought together by Margreet Fogteloo.

Quintilian, translated by Piet Gebrandy, I only read superficially. The bundle *I have a Dream* I did not read at all: too intimidating. I could never write another speech again.

One of the oldest and still most valuable lessons for speechwriters and speakers come from the Greek Philosopher Aristotle in his *Rhetoric*. A book I did not bring, because I don't own it

in print. So, we can put aside these two books now, we won't need them. Bringing them was merely an old speakers trick. To make you curious, to impress you, to give myself credibility and work on my likeability by my confession about not having read most of it. What I learned from Aristotle – and what is enough for now – is threefold: Ethos, Logos, Pathos.

Ethos: is about showing your authority, credibility and likeability. I just demonstrated that.

Logos: is about structure. A clear thesis or message, a straight line of reasoning, arguments that make sense. It brings the speaker to an inevitable conclusion and the audience to feel the deep truth of the message.

Pathos: is about emotion in a speech. Emotion fed by style, personal anecdotes, and inspiring examples.

So far not a word about facts and figures. That is because political oratory is in fact merely a fact free discipline. I will repeat that: in fact merely a fact free discipline. The political speech is the art of persuasion, not information.

When President Bush Senior began the Gulf War in 1991, he did so with a statement on national television. He looked us straight – well, not completely straight because of the autocue – in the eye and asked implicitly to trust and believe him. 'It is the right thing to do, because I say so.' And after that came the why and the inevitability of his decision.

Then the commander of the allied forces, 'Stormin' Norman' Schwarzkopf explained the viewers how his armies fought a 'clean and high tech video war'. He informed us on the special features of his weaponry and showed video of a tidy battleground indeed.

'Now, here is the luckiest man in Irak looking in his rear mirror', the general-entertainer said.

<https://www.youtube.com/watch?v=0AjCAuYkrgA>

The President had to convince, the general was to inform or – as you like – misinform. It is obvious the speaker gives us his selection of the facts, his truth. It is his obligation to take the audience to the reality in which his facts count.

Different thruth's

There is much to do about different truths these days. We are to be under the influence of Internet, social media and the algorithms that follow and form our preferences. For that reason, we are thought to be more and more in our own 'filter bubble' and come to less exchange of ideas and opinions. Well, let me tell you: it has never been different.

During the 'Pillarization' – 'verzuiling' - in the twentieth century, people in the Netherlands for the largest part really lived in parallel worlds. Separated by religion or Philosophy of life. Each with its own leaders, media, trade unions, sports clubs and local shops.

This culture – and the structures that came with it – began to crumble in de late Sixties and Seventies. The empty space was filled with flower power, but also with fierce political controversy in which there was no place for complexity or nuance.

These days also had their eloquent populists. To name a few: the communist and sometimes humorous member of Parliament, Marcus Bakker who once said: 'Now there are fourteen million Dutch citizens, and of all people they picked this one to make him State Secretary!' That 'him' was Gerrit Brokx, state-secretary of Agriculture.

The liberal leader Hans Wiegel on 'spending socialist' Den Uyl: 'Santa Claus exists, there he is!'

Famous quote from the Amsterdam alderman for Housing: 'You cannot live in Bullshit.'

And then there was the right-wing outsider in Parliament Boer Koekoek, who complained to the Chairman about the meeting order in words that could also mean: 'I never get laid!'

More generally, a critical and assertive attitude was in these days welcomed as engagement. Bold opinions were being appreciated in the relatively unsubstantiated political discourse. That is quite different today. Loosely stated opinions are politely listened to by millennials like yourself. Until an eyebrow is raised and with some quick thumb movements the facts are checked on a smartphone.

Exaggeration is being exposed, lying punished. Hardcore fake news stays a fairly marginal phenomenon. Fake news as we know it, was introduced by Macedonian students in Veles. They discovered that money was to be made on Facebook. Not only by publishing remarkable news but also with remarkable fake news. Now, this source of income is drying out. Facebook even helps mainstream media in checking the facts.

Our own Geert Wilders lost votes after posting clumsily photoshopped pictures of Alexander Pechtold amidst extremists. Donald Trump was the laughing stock after he had been speaking of 'Shocking Events in Sweden' that never had happened. It seemed he had his information from the alt-right website Breitbart. It gave rise to some hilarious news items.

<https://www.youtube.com/watch?v=Hh5DAOeqkMU#t=1m00>

What I want to state is this: we do not struggle with filter bubbles, fake news or alternative facts. We do struggle with our own emancipation, the erosion of the elites, the fading of authority and the unprecedented accessibility and richness of information, thanks to the internet. We are more and more aware of rivaling facts and we learn to cope as we get along.

Sentiment and loyalty: lessons for writers and speakers

Apart from us coping with new realities, facts are of little interest to political rhetoric because we don't base our convictions on them. No one ever became a political activist after comparison of party programs and the facts and figures in the appendixes. Maybe apart from some career politicians, but even they mostly started off as idealists. We chose on basis of sentiment and group loyalties. After that we choose the facts that suit us.

That brings us back to Aristotle and the art of oratory: ethos, logos and Pathos, now with some lessons and examples for writers and speakers.

Ethos

A strong ethos stems not only from the speaker and his text. Styling will give a helping hand. President Chirac spoke in front of a multitude of French and European flags, president Bush from the deck of an aircraft carrier and Putin often from behind a large desk in a huge office.

Our Dutch politicians also know about styling and even political choreography. At least three party leaders chose to appear for the final speech after the election prognoses by coming down a set of stairs, waded through the crowd to be pushed out onto the stage. The symbolism is inevitable.

The background of a speaking politician can also do a lot of damage. Especially when people behind the politician are not carefully selected, as the Dutch TV host Arjen Lubach illustrated.

<https://www.youtube.com/watch?v=TVrVeLD1mMA#t=1m19>

Logos

So much for Ethos. Now logos, as Aristotle formalised, is about the structure of the speech. A clear line of reasoning, a set of arguments that make sense and an inevitable conclusion or message. According to the American speech- play- and screenwriter Mike Long, this is the core of a good speech. Together with a playful style of writing that is.

Last year Long spoke for the Dutch Speechwriters network in The Hague and he was quite bold. Long does not believe in 'assuming the role of your speaker' as many speechwriters claim to be important. He very seldom attends meetings where speakers are giving his speeches. Compliments about writing the right words for the right speaker don't mean much to him. Everybody wants to state that it was 'just like I wrote it myself' when it is a well-structured, good speech.

So, good structure and style are preconditions to a good speech because the listener can't scroll back and has no support from text structure or layout like a reader would have. It has got to be simple, explicit and with a message that may well be repeated. So, avoid difficult sentences, long run downs, figures and statistics. Unless meant to impress and not to be understood or remembered.

Facts do not speak for themselves. Make comparisons. Express the amount of manure in full swimming pools, state the land claim of housing projects in football fields and measure the range of action of a Whale in rounds around the Earth. And above all give context and value to the facts. Is it more or less than before? Should it be more or less than before?

Even so, the speechwriter and the speaker should not have illusions about what will be remembered of a speech. You did well when your key message and a one-liner are remembered until the audience comes back home and answers the question: was it good and what was it about?

Pathos

Then finally Pathos. Ethos and logos are preconditions to an adequate speech. Pathos gives the opportunity to excel. I gladly admit going for adequate quite often, because Pathos is tricky. Especially in the Netherlands.

Americans jump up to sing the National Anthem with a hand on their heart. They speak of the love for their country because they want to be chosen as class representative, fire commander, mayor or president. Our Anthem is a slow psalm, we fix our nominations behind closed curtains and patriotism was highly suspect, until recently.

Still, stylistic devices that belong in the realm of pathos, do work in this country as well. Personal anecdotes strengthen the ethos of the speaker and it is Storytelling, the oldest and strongest form of communication. Do make abstract notions concrete. Appealing examples charge the message with emotion. These are the elements that make a speech stick and the message remembered.

But as said: Pathos is tricky. Euro commissioner and Vice-chairman of the European Committee, Frans Timmermans, speculated about the last moments on board the MH 17 flying over Ukraine. He imagined how hands were held and people looked each other in the eye for the very last time. Thereby he ignored the most probable scenario. It was all over in a split second: 'they never knew what hit them'. In a sense a comforting thought for those left behind. While defending himself afterwards, he made it even worse by his suggestion to know more than he could share.

Well then, some final remarks. When I said that political speech is in fact a fact free discipline, I exaggerated for the sake of argument. But I do hope that I made clear:

That political speech is not about facts and information, but about convictions and persuasion.

That all decent and indecent means of rhetoric are being used. Not only in the Internet era, but also in Greek and Roman times and during 'pillarization' in the Twentieth Century.

That rock-hard lying is done – 'the biggest crowd that ever witnessed an inauguration' - but that the gain is lowered by instant fact checking.

That the audiences are better educated than ever, emancipated and with unprecedented means to check and bring rivalling facts into discussion.

That we learn to use these tools and cope with different realities.

And finally for the speaker that means: choose your own facts, construct your reality and persuade, but try to be honest.

I thank you all

De politieke speech als feitenvrije discipline

Dames en heren,

Dank aan de activiteitencommissie van de SIB voor de uitnodiging, dank aan u allen voor uw komst.

Ik geef u een korte introductie van mijzelf: van 2001 tot 2008 was ik speechschrijver voor de bewindslieden van Volkshuisvesting, Ruimtelijke ordening en Milieu. Een politiek roerige periode waarin ik voor acht verschillende ministers en staatsecretarissen schreef. Ik werd vervolgens beleidsstrategen en hield mij bezig met communicatie en omgevingsmanagement. Sinds 2014 ben ik zelfstandig actief als speech- en tekstschrijver voor overheden, maatschappelijke organisaties en bedrijven.

Mijn ontgroening als speechschrijver werd uitgevoerd door minister Jan Pronk, een PvdA-man met een groot hart voor de wereld en een iets kleiner hart voor zijn directe omgeving. De minister zou een bijeenkomst van transportorganisatie Koninklijk Nederlands Vervoer toespreken. Pronk hoorde vanaf de eerste rij de speech van de voorzitter aan, liep op zijn beurt naar het spreekgestoelte, trok mijn speech uit zijn binnenzak en zei: 'voor ik aan mijn speech begin een paar opmerkingen over het betoog van uw voorzitter'.

Wat volgde was een warrig maar bevlogen verhaal over de milieutoezeggingen van de branche die eerst maar eens nagekomen moesten worden voor we het over de grieven van de vervoersorganisatie konden hebben. Van mijn speech werd niets meer vernomen. Vriend en vijand complimenteerden de minister na afloop met het bevlogen verhaal dat hij had gehouden. Welkom in een dienstbaar vak.

Een sprekerstruc

De tijden zijn veranderd. De PvdA is gedecimeerd, het 'verkeerde' populisme is gekeerd, Nederland werd niet de derde dominosteen, geen Nexit. Ons wordt een lange formatie beloofd met als uitkomst een centrum-rechts of -links kabinet. Een regering met oppositie van onder meer een wel degelijk gegroeid populisme.

Mogelijk zijn u de twee boeken al opgevallen die ik heb meegebracht. Het eerste is '*de opleiding tot redenaar*' van de Romeinse advocaat en redenaar Quintilianus. Een werk uit de eerste eeuw na Christus waarin de 'levenslange' opleiding van een goede spreker wordt beschreven. Het tweede boek is '*I have a Dream*' een verzameling van de beroemdste redevoeringen van de tien geboden tot Yes, we Can! Brought door Margreet Fogteloo.

Quintilianus, in de vertaling van Piet Gebrandy, heb ik slechts oppervlakkig gelezen. De bloemlezing *I have a Dream*, helemaal niet. Te intimiderend. Ik zou nooit meer een speech getypt krijgen. De oudste en nog altijd meest bruikbare lessen voor speechschrijvers en sprekers komen overigens van Aristoteles. De Griekse filosoof die met zijn *Ars Rhetorica* de kunst van het schrijven en spreken om te overtuigen in een handzame driedeling heeft vastgelegd. Ik heb het boek niet bij me omdat ik het niet bezit.

Deze twee dikke boeken kunnen we nu dus terzijde leggen. Ze waren slechts attributen bij een oude sprekerstruc. Om jullie nieuwsgierig te maken, om jullie te imponeren, om mijzelf geloofwaardig te maken en om mijzelf te relativieren met mijn bekentenis over het grotendeels niet lezen van deze boeken. Wat ik van Aristoteles heb meegekregen, en waar we voor nu even genoeg aan hebben, is zijn drieslag: Ethos, Logos, Pathos.

Ethos: hoe laat ik zien dat ik gezagwaardig ben, dat ik deug en dat ik 'likeable' ben. Ik heb dat net gedemonstreerd.

Logos: daar gaat het over structuur. Een duidelijke stelling of boodschap, een heldere redeneerlijn en een argumentatie die tot een onvermijdelijke conclusie leidt.

Pathos: dat gaat over emotie in een speech. Gevoel gevoed door stijl, persoonlijke anekdotes en aansprekende voorbeelden.

Tot nu toe niets over feiten en cijfers. Dat is omdat politieke retorica in feite een feitenvrije discipline is. Ik herhaal; in feite een feitenvrije discipline. De politieke speech draait om overtuigen, niet om informeren.

Toen president Bush senior in 1991 de Golfoorlog begon deed hij dat met een verklaring op televisie. Hij keek ons net niet helemaal recht aan (hij las van een autocue) en vroeg ons in feite hem te vertrouwen en te geloven: 'It is the right thing to do, because I say so.' En daarna dan het waarom en de onvermijdelijkheid van zijn besluit.

Daarna mocht de commandant van de geallieerde strijdkrachten 'Stormin' Norman' Schwarzkopf avond aan avond op televisie laten zien hoe zijn leger een 'clean and High Tech Videowar' voerde. Hij toonde ons met een aanwijsstok de 'special features' van de wapens op zijn sheets en liet videobeelden zien van een inderdaad keurig slagveld. 'Now here is the luckiest man in Irak looking in his rear mirror', the general-entertainer said.

<https://www.youtube.com/watch?v=0A1CAuYkrgA>

De president moet met zijn speech overtuigen, de generaal mag met zijn presentaties informeren of, zo u wilt, desinformeren. Vanzelfsprekend geeft de spreker zijn selectie van de feiten, zijn werkelijkheid. Het is zijn opgave de toehoorders daarin mee te nemen.

Verschillende werkelijkheden

Er is tegenwoordig veel te doen over die verschillende werkelijkheden. Onder invloed van het internet, social media en de algoritmen die onze voorkeuren volgen en vormen zouden we steeds meer in onze eigen 'Filter bubble' leven en niet meer tot uitwisseling van ideeën en opinies komen. Ik zeg u, het is nooit anders geweest.

Tijdens de verzuiling van de vorige eeuw leefden mensen in ons land goeddeels in parallelle werelden, gescheiden op basis van levensbeschouwing. Ieder zijn eigen leiders, media, vakbonden, sportverenigingen en buurtwinkels. Toen deze cultuur - en de structuren die erbij hoorden - in de jaren zestig en zeventig begonnen af te brokkelen, werd de leegte opgevuld met flowerpower, maar ook met hevige politiek ideologische tegenstellingen waarin feiten en nuances vaak ver te zoeken waren.

Ook die tijd kende zijn welsprekende populistten. Ik noem een paar namen: het communistisch en soms humorvolle Kamerlid Marcus Bakker: 'nou zijn er veertien miljoen Nederlanders en laten ze nou

net déze staatssecretaris maken', (over Gerrit Brokx), de liberale leider Hans Wiegel: 'Sinterklaas bestaat, daar zit-ie! (over de 'spilzieke' socialist Den Uyl), de Amsterdamse Wethouder Jan Schaefer: 'in gelul kun je niet wonen'. En tenslotte de rechtse outsider in het parlement: Boer Koekoek: 'Ik krijg nooit een beurt! (tegen de Kamervoorzitter).

Meer in het algemeen gold een kritische en assertieve houding als maatschappelijk betrokken. Een stellige mening in het relatief feitenarme politiek discours werd gewaardeerd. Dat is anders tegenwoordig. Beweringen uit de losse pols worden door millennials zoals jullie beleefd aangehoord, tot een wenkbrauw optrekt en met snelle duimbewegingen de feiten worden gecheckt op de smartphone.

Overdrijven wordt aan de kaak gesteld, liegen bestraft. Hardcore nepnieuws blijft een betrekkelijk marginaal verschijnsel. Het werd geïntroduceerd door Macedonische jongeren die ontdekten dat via Facebook geld te verdienen viel met echt- maar ook met opzienbarend nepnieuws. Inmiddels is deze inkomstenbron aan het opdrogen. Facebook helpt de oude media bij het checken van de politieke feiten.

Geert Wilders verloor stemmen nadat hij slordig gefotoshopte plaatjes van Pechtold tussen extremisten had gepost. Donald Trump ging onderuit op nepnieuws nadat hij op gezag van de rechts-extreme site Breitbart sprak over 'schokkende gebeurtenissen in Zweden' die nooit hebben plaatsgehad. Het was aanleiding voor hilarische nieuwsitems.

<https://www.youtube.com/watch?v=Hh5DAOeqkMU#t=1m00>

Wij worstelen niet zozeer met filterbubbles, nepnieuws of alternatieve feiten, maar met de erosie van elites, onze eigen emancipatie, het wegvallen van vanzelfsprekend gezag en een ongekend toegankelijke informatierijkdom dankzij het internet. Wij zijn ons steeds sterker bewust van rivaliserende feiten en leren er gaandeweg mee omgaan.

Sentiment en loyaliteit: lessen voor schrijver en spreker

Los van onze omgang met nieuwe werkelijkheden, zijn feiten op zich van betrekkelijk weinig belang voor de politieke speech omdat we er onze overtuigingen niet op baseren. Nog nooit werd iemand politiek actief na zorgvuldige bestudering van de verschillende partijprogramma's en hun doorrekeningen. Met uitzondering van enkele carrière politici wellicht, maar ook die zijn vaak als idealist begonnen. We kiezen op basis van sentiment of groepsloyaliteit. Eerst is er een overtuiging, daarna kiezen we de passende feiten erbij.

Dat brengt ons terug bij Aristoteles, de kunst van het overtuigen, bij Ethos, Logos en Pathos. Nu met praktische lessen voor de speechschrijver of spreker.

Ethos

Een sterk Ethos komt niet alleen uit de spreker en zijn tekst. Een passend decor helpt een handje. President Chirac sprak voor een zee van Franse en Europese vlaggen, Bush vanaf een vliegdekschip en Putin liefst vanachter een immens bureau. Onze eigen lijsttrekkers kunnen er inmiddels ook wat van. Bij de slotspeeches na de prognose van de verkiezingsuitslag kozen verschillende partijleiders voor dezelfde choreografie als omlijsting van hun optreden: een trap afdalen, door de menigte naar voren waden om door de aanhang op het podium gezet te worden. De symboliek is onmiskenbaar.

Het decor of 'de mens achter de politicus' kan overigens ook veel kapotmaken zoals TV satiricus Arjen Lubach demonstreerde.

<https://www.youtube.com/watch?v=TVrVeLD1mMA#t=1m19>

Logos

Tot zo ver Ethos. Logos, of de logica zoals (alweer) Aristoteles die formaliseerde, gaat over de structuur van de speech. Een heldere redeneerlijn, een sluitende argumentatie en een onontkoombare conclusie of boodschap.

Volgens de Amerikaanse speechschrijver, televisieschrijver en toneel auteur Mike Long is dit - samen met een soepele schrijfstijl - de kern van een goede speech. Vorig jaar sprak hij voor het Haagse leernetwerk voor speechschrijvers van de Academie voor Overheidscommunicatie en deed daar boude uitspraken. Long gelooft niet in het 'kruipen in de huid' van de spreker. Hij gaat zelden of nooit kijken hoe zijn spreker spreekt en laat zich complimenten over 'hoe goed hij de persoon en zijn stijl getroffen heeft' onverschillig welgevalen. Van een goed verhaal wil iedereen wel beweren dat het was alsof hij het zelf geschreven had.

Een heldere structuur en een goede stijl zijn dus voorwaarden voor een goede speech. Ook al omdat een speechpubliek niet kan terugscrollen, niet kan terugbladeren en geen steun heeft aan opmaak en indeling van een tekst zoals een lezer die wel heeft. Het moet dus simpel, expliciet en met een boodschap die best een paar keer mag terugkomen.

Vermijdt daarom moeilijke zinnen, lange opsommingen, cijfers en statistieken. Tenzij bedoeld om te imponeren en niet om te snappen of te onthouden. Feiten spreken niet voor zich. Maak daarom vergelijkingen. Druk de hoeveelheid uitgereden mest uit in volle zwembaden, de oppervlakte van de jaarlijkse woningniewbouw in voetbalvelden en de actieradius van een walvis in rondjes rond de aarde. En bovenal: spreek je uit over de feiten. Is het meer of minder, veel of weinig? Té veel of té weinig.

Ondanks deze raadgevingen moeten de speechschrijver en de spreker zich geen illusies maken over wat er aan informatie bij de toehoorders blijft hangen. Je hebt het goed gedaan wanneer de kernboodschap en een oneliner het tot thuis halen.

Pathos

Ethos en Logos zijn wat mij betreft voorwaarden voor een adequate speech. Pathos biedt de kans te excelleren. Ik geef graag toe dat ik niet zelden opteer voor de adequate speech, want Pathos is glad ijs. Zeker in Nederland.

Amerikanen springen bij het minste of geringste overeind om met de hand op het hart het volkslied te zingen en spreken van de liefde voor het vaderland omdat ze gekozen willen worden tot klassevertegenwoordiger, brandweercommandant, burgemeester of president. Ons volkslied is een slepende psalm, we regelen de meeste benoemingen in achterkamertjes en vaderlandsliefde was tot voor kort verdacht.

Toch werken de stijlmiddelen die bij Pathos horen ook bij ons. Persoonlijke anekdoten versterken het ethos van de spreker en het is storytelling. De oudste en krachtigste vorm van communicatie. Concretisering in de vorm van aansprekende voorbeelden laden de boodschap emotioneel. Het zijn de elementen waardoor een speech beklijft en de boodschap wordt herinnerd.

Als gezegd: pathos is glad ijs. Eurocommissaris en vicevoorzitter van de Europese commissie, Frans Timmermans, mijmerde over de laatste ogenblikken aan boord van het neergehaalde toestel MH 17. Hij stelde zich voor hoe men elkaar nog een laatste keer liefdevol in de ogen had gekeken. Onbedoeld ontkende hij daarmee het meest waarschijnlijke scenario. Het was in een klap afgelopen:

'they never knew what hit them'. Bij zijn verdediging achteraf maakte hij het nog erger door te suggereren dat hij meer wist over de precieze toedracht dan hij kon delen.

Dames en heren,

Als ik gezegd heb dat de politieke speech een feitenvrije discipline is, dan heb ik overdreven for the Sake of Argument. Ik hoop wel dat ik duidelijk heb kunnen maken dat het in de politieke speech niet draait om feiten en informatie, maar om overtuiging en overtuigen.

Dat daarbij alle oorbare en minder oorbare middelen worden ingezet. Niet alleen in het internettijdperk met nepnieuws, alternatieve feiten en onze filterbubbles, maar ook bij de Grieken en Romeinen en tijdens de politieke verzuiling in de vorige eeuw.

Dat glashard liegen voor komt – 'de grootste menigte die ooit bij een inauguratie bijeenkwam' - maar dat het steeds minder loont. Het publiek is beter opgeleid dan ooit, geëmancipeerd en met de beschikking over ongekende mogelijkheden om feiten te checken en rivaliserende feiten bij discussies in te brengen. En daar leren we steeds beter mee om gaan. Voor de spreker betekent dit: kies jouw selectie van de feiten en overtuig, maar wees eerlijk.

Ik dank jullie wel.